

Modernaus Didžiojo penketo asmenybės klausimyno Lietuviškos versijos patikimumas

Validity of Lithuanian version of the Modern Personality Assessment based on the Big-Five personality dimensions questionnaire

Adomas BUNEVIČIUS^{1,2}, Arūnė KATKUTĖ¹, Inesa BIRBILAITĖ³

¹ Kauno medicinos universitetas, Medicinos fakultetas, Kaunas, Lietuva

² Psichofiziologijos ir reabilitacijos institutas, Palanga, Lietuva

³ Vytauto Didžiojo universitetas, Politikos mokslų ir diplomatijos institutas, Kaunas, Lietuva

SANTRAUKA

Įvadas. Šiuolaikinėje psichologijoje Didžiojo penketo asmenybės dimensijos yra pats populiariausias asmenybės bruožų tyrinėjimo metodas, todėl atsiranda vis didesnis trumpesnių klausimynų, skirtų asmenybės dimensijoms vertinti, poreikis. Šio tyrimo tikslas buvo: (1) įvertinti psichometrinės Modernaus asmenybės klausimyno (MPA) Lietuviškos versijos savybes ir (2) palyginti šį instrumentą su Dešimties klausimų asmenybės inventoriumi (TIPI).

Metodai. Tyrime sutiko dalyvauti 338 atsitiktinai pasirinkti Kauno medicinos universiteto studentai. Jie užpildė MPA ir TIPI klausimynus. Mes atskirai įvertinome visų 5 MPA klausimyno poskalių vidinį nekintamumą, naudodami Cronbach alfa koeficientą, ir suskaičiavome Pearson'o koreliacijos koeficientą tarp visų MPA poskalių surinktų taškų skaičiaus ir visų TIPI poskalių taškų skaičiaus.

Rezultatai. MPA vidinis nekintamumas buvo tarp 0,61 ekstraversijos poskalyje ir 0,68 nuoširdumo poskalyje. MPA ekstraversijos ir neurotiškumo poskalių taškų skaičius stipriai koreliavo su TIPI ekstraversijos ir emocinio stabilumo poskalių taškų skaičiumi (atitinkamai $r=0,55$, $p<0,001$ ir $r=-0,57$, $p<0,001$). MPA sąmoningumo, nuoširdumo ir atvirumo naujovėms poskalių taškų skaičius vidutiniškai koreliavo su TIPI sąmoningumo, nuoširdumo ir atvirumo naujovėms poskalių taškų skaičiumi (atitinkamai $r=0,45$, $p<0,001$; $r=0,34$, $p<0,001$ ir $r=0,48$, $p<0,001$).

Išvados. MPA klausimynas pasižymi geromis psichometrinėmis savybėmis. MPA klausimyno ekstraversijos bei neurotiškumo poskaliai koreliuoja stipriai, o MPA sąmoningumo, nuoširdumo ir atvirumo naujovėms poskaliai su atitinkamais TIPI poskaliais koreliuoja vidutiniškai.

Raktažodžiai: Didžiojo penketo asmenybės dimensijos, vidinis nekintamumas, koreliacija.

SUMMARY

Introduction. In the modern psychology the Big Five Personality Dimensions is the most popular way in evaluating personality traits, so there is a growing need for short questionnaires for evaluation of personality dimensions. Therefore the aims of this study were (1) to evaluate psychometric properties of Lithuanian version of the Modern Personality Assessment (MPA) questionnaire and (2) to compare this questionnaire with the Ten Item Personality Inventory (TIPI).

Methods. A randomly selected 338 students of the Kaunas University of Medicine were evaluated for personality dimensions using the MPA and the TIPI questionnaires. We evaluated (1) the internal consistency of all 5 MPA subscales using the Cronbach coefficient alpha and (2) calculated Pearson correlation between score received on the MPA subscales and score received on the TIPI subscales.

Results. The internal consistency of the MPA was from 0.61 in the Extroversion subscale to 0.68 in the Agreeableness subscale. There was a strong correlation between scores received on the MPA Extroversion and Neuroticism subscales versus scores received on the TIPI Extroversion and Emotional stability subscales, respectively ($r=0,55$, $p<0,001$ and $r=-0,57$, $p<0,001$, respectively). There was a medium correlation between scores received on the MPA Conscientiousness, Agreeableness and Openness to new experiences subscales versus scores received on the TIPI Conscientiousness, Agreeableness and Openness to new experiences subscales, respectively ($r=0,45$, $p<0,001$; $r=0,34$, $p<0,001$ and $r=0,48$, $p<0,001$, respectively).

Conclusions. The MPA has good psychometric properties. There is a strong correlation between scores on the MPA Extroversion and Neuroticism subscales, medium correlation between scores on the MPA Conscientiousness, Agreeableness and Openness to new experiences subscales versus scores on corresponding subscales of the TIPI.

Key words: Big Five Personality Dimensions, internal consistency, correlation.

IVADAS

Penkių veiksmų asmenybės modelis, arba Didžiojo penketo asmenybės dimensijos (angl. *Big-Five Personality Dimensions*), yra hierarchinė struktūrizuota dažniausiai naudojama [1, 2, 3] ir plačiausiai ištyrinėta asmenybės bruožų vertinimo sistema [4]. Tačiau taip pat yra diskutuojama ir apie įvairias silpnąsias šios asmenybės bruožų vertinimo sistemos puses [5, 6].

Pagrindinė didžiojo penketo asmenybės dimensijų sistemos idėja yra, kad kiekvieno žmogaus asmenybė gali būti priskirta vienai iš penkių plačių empiriškai nustatytų dimensijų. Kiekviena iš penkių dimensijų yra dvipolis veiksnys (pvz., ekstraversija ir intraversija), kuris atspindi asmenybę plačiausiu abstrakcijos lygiu. Kiekvienas iš dvipolių veiksmų turi specifiskesnius asmenybės aspektus (pvz., socialumas), kurie susideda iš daugybės specifiskų asmenybės bruožų (pvz., šne-

Adresas korespondencijai: Adomas Bunevičius, Mokyklos 4, 53216 Garliava, Kauno rajonas, Lietuva, el. paštas: a.bunevicius@yahoo.com

kus, mėgstantis bendrauti). Visos asmenybės varijuoja tarp šių penkių dimensijų vyraujant vienai iš jų, ir kiekvieno vyraujanči asmenybės dimensija gali kisti. Tam tikru metu vyraujanti asmenybės dimensija ne tik nulemia reakcijų į aplinką pobūdį, bet ir turi įtakos psichinei bei somatinei sveikatai [7, 8].

Yra sukurta ir psichometriškai įvertinta nemažai Didžiojo penketo asmenybės dimensijų vertinimo klausimynų [9, 10], tačiau dauguma jų yra per ilgi naudoti mokslinėje bei klinikinėje praktikoje [11]. Todėl kuriami vis trumpesni klausimynai. Dešimties klausimų asmenybės inventorių (angl. *Ten Item Personality Inventory*) (TIPI) [11] pasižymi geromis psichometrinėmis savybėmis, palyginti su ilgesniais klausimynais, o lietuviška šio klausimyno versija jau yra naudojama atliekant mokslinius tyrimus [12].

Modernus asmenybės klausimynas (angl. *Modern Personality Assessment based on „Big Five“ Personality Dimensions*) (MPA) [13, 14] yra sudarytas iš 25 būdvardžių porų, o tiriamasis užtrunka 3–5 minutes jį pildydamas, todėl yra pakankamai trumpas naudoti klinikinėje praktikoje ir atliekant mokslinius tyrimus. Tačiau šio klausimyno originalios (angliškos) versijos ir Lietuviškos versijos [15] patikimumas iki šiol nebuvo įvertintas.

Todėl šio tyrimo tikslai buvo: (1) įvertinti psichometrinės MPA klausimyno Lietuviškos versijos savybes ir (2) palyginti šį instrumentą su TIPI klausimynu.

TIRTŲJŲ KONTINGENTAS IR TYRIMO METODAI

Tirtųjų kontingentas

360 atsitiktinės atrankos būdu pasirinktų Kauno medicinos universiteto Medicinos fakulteto studentų buvo pakviesta dalyvauti tyrime. Tiriamųjų pasirinkimui nebuvo jokių apribojimų. 338 studentai (94 proc. pakviestųjų) (73 (22 proc.) vaikinai ir 265 (78 proc.) merginos) sutiko dalyvauti tyrime ir taisyklingai užpildė klausimynus. Vidutinis tiriamųjų amžius buvo 21 ± 1 metai.

Tyrimo metodai

Apklausa buvo anoniminė, bet studentų buvo prašoma nurodyti savo lytį ir amžių. Tiriamieji užpildė Modernų asmenybės klausimyną (angl. *Modern Personality Assessment based on „Big Five“ Personality Dimensions*) (MPA) ir Dešimties klausimų asmenybės inventorių (angl. *Ten Item personality Inventory*) (TIPI). MPA ir TIPI klausimynai buvo pateikiami atsitiktine tvarka, kad atsakymai į vieno klausimyno klausimus nedarytų įtakos atsakymams į kito klausimyno klausimus.

Visų tiriamųjų buvo prašoma užpildyti ir MPA klausimyną, kurį sudaro 5 poskaliai: ekstraversijos, nuoširdumo, sąmoningumo, neurotiškumo ir atvirumo naujovėms. Į lietuvių kalbą MPA klausimynas buvo išverstas naudojant dvigubo vertimo standartą [15]. Šį instrumentą sudaro 25 būdvardžių poros. Kiekvienas būdvardis poroje apibūdina priešingą asmenybės bruožą (pvz., ramus ir susirūpinęs, valingas ir silpnavalis ir kt.). Tiriamasis kiekvienai būdvardžių porai turi apibrukti po vieną jam labiausiai tinkamą skaitmenį skalėje nuo „1“ iki „7“, kuris tiksliausiai atspindi tiriamojo asmenybę. Suskaičiuojamas kiekvieno poskalių balų skaičius (tarp 5 ir 35). MPA klausimynas yra užpildomas per 2 minutes ir yra trumpesnis

nei dauguma kitų instrumentų, skirtų Didžiojo penketo asmenybės dimensijoms vertinti. Tačiau iki šiol nebuvo atlikta tyrimų, vertinančių MPA klausimyno psichometrinės savybes.

TIPI klausimynas yra sudarytas iš 5 poskalių: ekstraversijos, nuoširdumo, sąmoningumo, emocinio stabilumo ir atvirumo naujovėms. Į lietuvių kalbą TIPI klausimynas buvo išverstas naudojant dvigubo vertimo standartą [12]. Šis instrumentas yra sudarytas iš 10 būdvardžių porų, apibūdinančių po vieną asmenybės bruožą, ir bendro klausimo visoms būdvardžių poroms: „Aš save laikau:“. Greta kiekvienos būdvardžių poros tiriamojo yra prašoma įvertinti jo sutikimo ar nesutikimo laipsnį pasirenkant skaičių nuo 1 (visiškai nesutinku) iki 7 (visiškai sutinku). Suskaičiuojamas tiriamojo surinktų kiekvieno poskaliao taškų skaičius (tarp 2 ir 14). TIPI klausimynas yra pranašesnis, palyginti su kitais instrumentais asmenybės dimensijoms vertinti, nes yra trumpas ir tiriamasis jį pildydamas užtrunka apie 1 minutę. Taip pat TIPI klausimynas pasižymi geromis psichometrinėmis savybėmis vertinant asmenybės dimensijas [11], todėl šiame tyrime jis buvo pasirinktas kaip „tyrimo standartas“.

Tyrimas buvo atliktas gavus Kauno regioninio biomedicininii tyrimų etikos komiteto leidimą.

STATISTINĖ ANALIZĖ

Mes atskirai įvertinome visų 5 MPA klausimyno poskalių vidinį nekintamumą naudodami Cronbach alfa koeficientą. Cronbach alfa koeficientas yra atsakymų į klausimus vidutinio koreliacijos koeficiento ir klausimų skaičiaus funkcija. Savistabos klausimynas yra patikimas, kai jo Cronbach alfa koeficientas yra didesnis už 0,6 [16].

Taip pat apskaičiavome Pearson'o koreliacijos koeficientą tarp TIPI klausimyno ekstraversijos, nuoširdumo, sąmoningumo, emocinio stabilumo ir atvirumo naujovėms poskalių surinktų taškų skaičiaus ir MPA klausimyno ekstraversijos, nuoširdumo, sąmoningumo, neurotiškumo ir atvirumo naujovėms poskalių taškų skaičiaus. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant „SPSS 15.0“. Kiekybiniai dydžiai pateikiami kaip vidurkiai plus/minus standartiniai nuokrypiai (vidurkis \pm SN). Kokybiniai dydžiai pateikiami kaip skaičius ir procentas (n(%)). Duomenys statistiškai reikšmingi, kai $p < 0,05$.

REZULTATAI

Vidutinis surinktų balų skaičius ir Cronbach alfa koeficientas visuose penkiuose MPA klausimyno poskaliuose pateikiamas pirmoje lentelėje. Aukščiausias Cronbach alfa koeficientas buvo MPA klausimyno nuoširdumo poskalyje (0,68), o žemiausias – MPA klausimyno ekstraversijos poskalyje (0,61), todėl šis instrumentas yra patikimas naudoti savistabai.

1 lentelė. Vidutinis surinktų taškų skaičius ir Cronbach alfa koeficientas visuose Modernaus asmenybės klausimyno (MPA) poskaliuose (vidurkis \pm SN)

MPA poskaliai:	Taškai	Cronbach alfa
Ekstraversija	25,1 \pm 4,5	0,61
Sąmoningumas	26,6 \pm 4,2	0,62
Nuoširdumas	25,3 \pm 4,8	0,68
Neurotiškumas	16,8 \pm 4,4	0,62
Atvirumas naujovėms	23,2 \pm 4,7	0,64

2 lentelė. Pearson'o koreliacijos koeficientas tarp Modernaus asmenybės klausimyno (MPA) poskalių ir Dešimties klausimų asmenybės inventoriaus (TIPI) poskalių

TIPI \ MPA	Ekstraversija	Sąmoningumas	Nuoširdumas	Neurotiškumas	Atvirumas naujovėms
Ekstraversija	0,55*	0,11*	0,06	-0,09	0,39*
Sąmoningumas	0,04	0,45*	0,24*	-0,19**	0,03
Nuoširdumas	0,13*	0,05	0,34*	-0,14*	-0,07
Emocinis stabilumas	0,09	0,23*	0,25*	-0,57*	-0,11*
Atvirumas naujovėms	0,17*	0,24*	0,06	-0,10	0,48*

* Koreliacijos koeficientas statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$).

MPA klausimyno ekstraversijos poskalo taškų skaičius teigiamai stipriai ir patikimai koreliavo su TIPI klausimyno ekstraversijos poskalo taškų skaičiumi ($r=0,55$, $p < 0,001$). MPA klausimyno sąmoningumo poskalo taškų skaičius teigiamai vidutiniškai ir patikimai koreliavo su TIPI klausimyno sąmoningumo poskalo taškų skaičiumi ($r=0,45$, $p < 0,001$). MPA klausimyno nuoširdumo poskalo taškų skaičius teigiamai vidutiniškai ir patikimai koreliavo su TIPI klausimyno nuoširdumo poskalo taškų skaičiumi ($r=0,34$, $p < 0,001$). MPA klausimyno neurotiškumo poskalo taškų skaičius neigiamai stipriai ir patikimai koreliavo su TIPI klausimyno emocinio stabilumo poskalo taškų skaičiumi ($r=-0,57$, $p < 0,001$). MPA klausimyno atviro naujovėms poskalo taškų skaičius teigiamai vidutiniškai ir patikimai koreliavo su TIPI klausimyno atvirumo naujovėms poskalo taškų skaičiumi ($r=0,48$, $p < 0,001$).

DISKUSIJA

Pagrindinės šio tyrimo išvados – kad MPA klausimynas yra patikimas instrumentas ir gali būti naudojamas savistabai. Taip pat MPA klausimyno ekstraversijos ir neurotiškumo poskalių taškai koreliavo stipriai, o MPA klausimyno sąmoningumo, nuoširdumo ir atvirumo naujovėms poskalių taškai koreliavo vidutiniškai su atitinkamų TIPI klausimyno poskalių taškais.

MPA klausimyno vidinis nekintamumas, įvertintas Cronbach alfa koeficientu, buvo pakankamai geras, kad būtų galima šį klausimyną naudoti savistabos tikslais [16]. Yra sukurta daug instrumentų Didžiojo penketo asmenybės dimensijoms vertinti. NEO Asmenybės inventorių, peržiūrėta versija (angl. *NEO Personality Inventory, Revised*) [10], yra visapusiškiausias ir išsamiausiai ištyrinėtas klausimynas Didžiojo penketo asmenybės dimensijoms vertinti. Tačiau jis sudarytas iš 240 klausimų, o tiriamasis jį pildydamas užtrunka apie 45 minutes, todėl šis klausimynas yra per ilgas naudoti daugumoje mokslinių tyrimų, ypač kai asmenybės bruožai nėra pagrindinis tyrimo tikslas. Todėl buvo pradėti kurti trumpesni klausimynai. Pavyzdžiui, pildydamas 60 klausimų NEO Penkių veiksmių inventorių (angl. *NEO Five-Factor Inventory*) [10] tiriamasis užtrunka apie 15 minučių, o pildydamas 44 klausimų Didžiojo penketo inventorių (angl. *Big-Five Inventory*) [9] – apie 5 minutes. Tačiau kai kuriems moksliniams tyrimams netgi ir šie klausimynai yra per ilgi. Todėl atsirado poreikis sukurti dar trumpesnius Didžiojo penketo asmenybės dimensijų klausimynus. Nors trumpesni klausimynai ir yra psichometriškai prastesni už ilgesnius, tačiau jie yra pranašesni, kai tyrimo

protokole numatyta nedaug laiko tiriamojo asmenybei vertinti, o mažesnės psichometrinės skalės savybės gali būti toleruojamos ir asmenybės ištyrimas nėra pagrindinis tyrimo tikslas. Taip pat trumpuose klausimynuose nėra klausimų pertekliaus, ir tiriamasis nepradeda nuobodžiauti „vėl ir vėl atsakydamas į tą patį klausimą“ ir visą tyrimo laiką yra susikaupęs, o tai gali pagerinti psichometrinės trumpo klausimyno savybes.

Atliekant šį tyrimą, kaip „tyrimo standartas“ buvo pasirinktas TIPI klausimynas. Goslingas su kolegomis [11] pasiūlė idėją, jog, norint sužinoti tiriamojo asmenybės bruožą, galima jo tiesiogiai paklausti apie tą bruožą, o ne apie daugybę sudedamųjų dalių, sudarančių tą bruožą. Turėdami tai galvoje, jie sukūrė 10 klausimų TIPI klausimyną, kuris pasižymi pakankamomis psichometrinėmis savybėmis naudoti mokslinių tyrimų metu. MPA klausimyno ekstraversijos ir neurotiškumo poskaliai stipriai koreliavo su TIPI klausimyno ekstraversijos ir emocinio stabilumo poskaliais. MPA klausimyno neurotiškumo poskalis neigiamai koreliavo su TIPI klausimyno emocinio stabilumo poskaliu, nes neurotiškumas ir emocinis stabilumas yra priešingi tos pačios asmenybės dimensijos poliai. MPA klausimyno sąmoningumo, nuoširdumo ir atvirumo naujovėms poskaliai vidutiniškai koreliavo su atitinkamais TIPI klausimyno poskaliais. Taigi MPA klausimyno ekstraversijos ir neurotiškumo poskalių rezultatai buvo geri, palyginti su atitinkamais TIPI klausimyno poskaliais, todėl šie MPA klausimyno poskaliai gali būti naudojami mokslo tiriamajame darbe. Tačiau, kai yra pakankamai laiko ir asmenybės įvertinimas yra svarbus, mes rekomenduojame naudoti ilgesnius ir geresnius psichometrinėmis savybėmis pasižyminčius klausimynus.

Pagrindinis šio tyrimo trūkumas – kad MPA klausimynas buvo palygintas su trumpu TIPI klausimynu, kuris yra šiuo metu nepakankamai ištyrinėtas instrumentas, o ne su plačiai ištyrinėtu ir patikimu Didžiojo penketo asmenybių klausimynu. Tačiau originali TIPI klausimyno versija pasižymėjo geromis psichometrinėmis savybėmis [11], palyginti su ilgesniais Didžiojo penketo asmenybės dimensijų klausimynais.

IŠVADOS

MPA klausimynas pasižymi geromis psichometrinėmis savybėmis ir MPA ekstraversijos bei neurotiškumo poskaliai stipriai, o sąmoningumo, nuoširdumo ir atvirumo naujovėms poskaliai vidutiniškai koreliuoja su atitinkamais TIPI poskaliais. Tačiau mes rekomenduojame, esant galimybėms ir pakankamai laiko, naudoti ilgesnius Didžiojo penketo asmenybės dimensijų vertinimo klausimynus.

LITERATŪRA:

1. Hatchett G.T., Han K. Development and evaluation of new factor scales for the expectations about counseling inventory in a college sample // *J. Clin. Psychol.* – 2006, vol. 62, p. 1303–1318.
2. Miller J.D., Pilkonis P.A., Mulvey E.P. Treatment Utilization and Satisfaction: Examining the Contributions of Axis II Psychopathology and the Five-Factor Model of Personality // *J. Personal. Disord.* – 2006, vol. 20, p. 369–387.
3. Bakker A.B., Van der Zee K.I., Lewig K.A., Dollard M.F. The relationship between the Big Five personality factors and burnout: a study among volunteer counselors // *J. Soc. Psychol.* – 2006, vol. 146, p. 31–50.
4. John O.P., Srivastava S. The Big Five Taxonomy: History, Measurement, and Theoretical Perspectives // L.A. Pervin, O.P. John (eds.). *Handbook of personality: Theory and research.* – 1999, Guilford, New York, p. 102–138.
5. Block J. A contrarian view of the five-factor approach to personality description // *Psychological Bulletin.* – 1995, vol. 117, p. 187–215.
6. McAdams D.P. The five-factor model in personality: a critical appraisal // *J. Pers.* – 1992, vol. 60, p. 329–361.
7. Durrett C., Trull T.J. An evaluation of evaluative personality terms: a comparison of the big seven and five-factor model in predicting psychopathology // *Psychol. Assess.* – 2005, vol. 17, p. 359–368.
8. Weiss A., Costa P.T. Domain and facet personality predictors of all-cause mortality among Medicare patients aged 65 to 100 // *Psychosom. Med.* – 2005, vol. 67, p. 724–733.
9. Benet-Martínez V., John O.P. “Los Cinco Grandes” Across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod analyses of the Big-Five in Spanish and English // *J. Pers. Soc. Psychol.* – 1998, vol. 75, p. 739–750.
10. Costa P.T., McCrae R.R. Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO five-factor inventory (NEO-FFI) professional manual // Odessa: Psychological Assessment Resources, Inc. – 1992.
11. Gosling D.G., Rentfrow P.J., Swann W.B. A very brief measure of the Big-Five personality domains // *J. Res. Psychol.* – 2003, vol. 37, p. 504–528.
12. Bunevicius A., Katkute A., Bunevicius R. Symptoms of anxiety and depression in medical students and in humanitarian students: relationship with Big-Five personality dimensions and vulnerability to stress // *Int. J. Soc. Psych.* – 2008 (in press).
13. VerWys C. Modern Personality Assessment of the “Big Five” Personality Dimensions // is <http://www.rpi.edu/~verwyc/BIGFIVEOH.html>. – [2006–08–15].
14. Goldberg L.R. A broad-bandwidth, public domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models // *Pers. Psychol. Eur.* – 1999, 7, p. 7–28.
15. Bunevicius A. Didžiojo penketo asmenybės dimensijos (DPAD) // *Biologinė Psichiatrija ir Psichofarmakologija.* – 2005, vol. 6, p. 34.
16. Nunnally J., Bernstein I. *Psychometric theory* // New York: McGraw-Hill. – 1994.

Gauta: 2008 04 12
Priimta spaudai: 2008 05 23